

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of International Social Research

Cilt: 10 Sayı: 50 Volume: 10 Issue: 50

Haziran 2017 June 2017

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

**FUTBOL SEYİRCİLERİNİN SALDIRGANLIK DAVRANIŞLARINA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİN
BELİRLENMESİ**
DETERMINATION OF THE VIEWS OF FOOTBALL SPECTATOR'S ABOUT AGGRESSIVE ATTITUDES
Mehmet YILDIRIM*

Öz

Bu araştırmanın amacı; futbol seyircilerinin saldırganlık davranışları hakkındaki görüşlerini belirlemek, sporda saldırganlık ve şiddet olaylarının önlenmesine yönelik öneriler getirmektir. Araştırmanın evrenini, Eskişehir il merkezi ve ilçelerinde bulunan futbol seyircileri, örneklemini ise Eskişehir Amatör Futbol Ligi müsabakalarını izlemeye gelen seyirciler arasından rasgele seçilen futbol seyircileri oluşturmaktadır.

Çalışmada tarama yöntemi kullanılmıştır. Araştırma verileri 21 maddeden oluşan bir anket yardımı ile toplanmıştır. Sporculara anketin birinci bölümünde kişisel bulgular ile ilgili 10 madde, ikinci bölümünde saldırganlık davranışları ile ilgili 5 madde ve üçüncü bölümde ise saldırganlık davranışlarının sebepleri ve çözüm önerileri ile ilgili üçlü likert halinde hazırlanan 6 maddelik sorular yönlendirilmiştir. Elde edilen veriler frekans (f), yüzde değerleri (%), cross-tabulation ve ki-kare testleri kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre; seyircilerin spor müsabakalarına gitme sebeplerinin çoğunlukla takımını izleyip destek verme ve ilgilerinden kaynaklandığı, spor müsabakalarında tahrik eden unsurların başında takımın kötü oynaması, rakip seyirci ve hakem davranışları olduğu, medyada sunulan programlardaki eleştirilerin seyirciler üzerinde saldırganlık olaylarının artmasını sağladığı, seyircilerin büyük çoğunluğunun sporda saldırganlık ve şiddet olaylarını önlemeye yönelik yürürlükteki bulunan yasaları bilmediği, spor medyasının sporda saldırganlık ve şiddeti önlemeye yönelik yasalarla ilgili haberlere yer vermediği gibi sonuçlar ortaya çıkmıştır. Ayrıca saldırganlık olaylarına katılan seyircilerin spor müsabakalarında en fazla oranla küfür ve sözlü saldırı olaylarına daha sonrada saha içine yabancı madde atma olaylarına katılmakta oldukları görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Spor, Futbol, Saldırganlık, Seyirci.

Abstract

The aim of this research is to determine the views of football spectators' about aggressive attitudes, to bring forward proposals in order to prevent aggressive and violent events in sports. Football spectators in both the center and districts of Eskişehir make up the population of the research and the spectators chosen randomly among the ones who come to watch the competitions of the Amateur Football League of Eskişehir compose the sample of the research.

In this study survey method was used. The results of the research were gathered with the help of a survey consisting of 21 items. In the first section of the survey, questions about personal findings (10 items), in the second section questions about aggressive attitudes of the ones in the working team (5 items) and in the third section questions prepared in the form of three point likert scale concerning the reasons of aggressive attitudes and the solution suggestions (6 items) were asked to the sportsmen, and the results were analysed by using frequency (f), percent values (%), cross- tabulation and chi-squared test. According to the results of the research; the reasons for going the competitions are to watch and support their team, the basic elements of provocation are the bad play of the team, the rival spectators and the attitude of referee, criticisms in the programmes on press provide the increase of aggressive events on spectators, the unawareness of the majority of spectators about laws in force concerning the prevention of aggressiveness and violence in sports, the news on sports press doesn't include these laws. In addition, the spectators 'who take part in aggressive events also get involved in swearing and verbal attacks uttermost and throwing things on to the field of play.

Keywords: Sports, Football, Aggression, Spectator.

1. GİRİŞ

Spor; isteğe bağlı olarak yapılan egemen normlar ve değerlerin damgasını vurduğu bedensel hareketlerdir (Voight, 1998: 122-123). İç veya dış faktörlerle motive edilmiş bireylerin karmaşık fiziksel becerilerinin kullanımını veya fiziksel çabayı gerektiren kurumsallaştırılmış rekabete dayalı aktiviteler olarak da tanımlanabilir (Coakley, 1986: 17). Günümüzde giderek önem kazanan, hızla gelişen ve yayılan spor büyük kitleleri de peşinden sürükleyen, onları disipline eden ve yönlendiren bir olgu haline gelmiştir. İnsanların hareket etme gibi doğal ihtiyaçlarını karşılamalarında en önemli araç görevini görmektedir. İhtiyaçların düzeyine göre bazı insanlar sportif aktiviteler doğrudan uygulamalı şekilde bazıları ise seyirci olarak dolaylı bir şekilde katılım göstermektedir. İnsanların hareket etme ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik gerçekleştirilen sportif aktiviteler içerisinde kazanmak veya kaybetmek abartıldığı takdirde sporu

* Yrd. Doç. Dr., Bozok Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu, Yozgat

sahada uygulayan sporcuların ve tribündeki seyircilerin daha saldırgan ve şiddete yönelik davranışlar sergilediği görülmüştür (Acet, 2005). Bununla birlikte günümüzde meydana gelen hızlı değişmelerle birlikte insanlar, maddi yönden tatmin seviyesine ulaşmalarına rağmen, manevi yönden büyük bir tatminsizlik içindedirler. Bu tatminsizlik problemiyle tribünleri dolduran insanlar problemlerini geçiştirmek için küfür, kötü tezahürat, saldırgan davranma ve şiddete başvurma gibi çeşitli deşarj yöntemlerini kullanmaktadır (Yüksel ve ark.,1998: 22-26).

Saldırganlık genel anlamıyla diğere zarar vermek amacıyla bir kişi ya da grup tarafından gerçekleştirilen davranış olarak tanımlanır (Doğan ve Moralı, 1996: 20). Baron ve Byren (1994)'e göre saldırganlık; kasıtlı olarak gerçekleştirilen fiziksel ve psikolojik zararları içeren bir eylemdir. Başka bir açıdan saldırganlık, öfkenin dışa yansıyan ve bir nesneyi, kişiyi yok etmeye yönelik belirtisi olarak yorumlanmaktadır (Cliford, 1986: 431). Canlı bir organizmaya dolaylı ya da dolaysız olarak zarar vermeyi amaçlayan davranış söz konusu olduğunda, saldırganlık ya da saldırgan davranışlardan söz edilir (Peter ve Beyer, 1997: 36). Enstrümental ve duygusal sebeplerden dolayı da gerçekleşebilir (Krishnaveni ve Shahin, 2014: 29-32). Sporda saldırganlık da bir organizmaya zarar vermek üzere gerçekleştirilen bir davranış şeklidir (Peter ve Beyer, 1997: 36). Sportif yarışma veya müsabaka esnasında olaya dahil olan sporcu, antrenör, seyirci gibi öğelerden bir veya birkaçının psikolojik, biyolojik veya sosyal faktörlerden etkilenerek, spor dalına özgü belirlenmiş kurallarının dışına çıkarak, karşısındakine zarar vermek ya da bir hedefe ulaşmak amacıyla gerçekleştirdiği sözel ya da fiziksel eylemlerdir. (Dervent, 2007: 42). Genellikle sporda saldırgan davranışlar kişilerden daha çok oynanan müsabakanın sonucuna etki edebilmek adına yapılır. Örneğin özellikle seyircilerin yaptıkları saldırganlıktaki amaç saldırıda bulunan kişinin acı çekmesi değil bazı dışsal ödüller almak ve istenilen hedefe ulaşmaktır. Bu hedefe ulaşmak için saldırganlık davranışlarını pekiştirir. (Kuru, 2000: 129-130).

Saldırganlık eylemlerinin ortaya çıkmasına sebep olan çok çeşitli uyarılar vardır. Bu uyarıların başında az önce aktarıldığı gibi galip gelme arzusu yatarken diğere bir unsur ise görsel ve yazılı basının takımları hakkında olumsuz yazılar yazabileceği düşüncesidir. Bu düşünceyle mağlup olmamaya şartlanmış bir seyirci beklenmedik tam tersi bir sonuçla karşılaştığında kırma, yıkma ve zarar verme gibi davranışlarda bulunabilir.

Diğere uyarı ise ekonomik koşullardır. Ekonomik açıdan negatif koşulların birikmesi sonucu agresif davranışlar ortaya çıkabilir. Seyirci bu birikimini herhangi bir müsabaka esnasında etrafına karşı zarar verici hareketlerde bulunarak atar ve deşarj olabilir. Bir başka uyarı ise aşırı derecede takım sevgisi yani fanatiktir. Galibiyet veya mağlubiyetin bu grup için bir önemi yoktur. Sonuç ne şekilde olursa olsun müsabaka öncesi, esnasında veya sonrasında fair-play dışı hareketlerde bulunarak zarar verirler (Tiryaki, 2000: 65).

Bryant ve McElroy'a (1997) göre ise agresif davranışların nedenleri üç teori içinde analiz edilmiştir. Bunlardan ilki içgüdüsel (biyolojik neden) saldırganlıktır. Bu teoriye göre, tüm insanlar biyolojik temelde agresif özelliklere sahiptirler ve insanların bastırılmış enerjileri sportif faaliyetlerle rahatlatılabilir. İkinci teori, hayal kırıklığı ve saldırganlık (psikolojik neden)'dir. Bu teoriye göre bir kişinin müsabakada hayal kırıklığı ve hüsrana uğraması nedeniyle agresif tepkiler verilebileceği savunulmaktadır. Son teori ise öğrenilen davranıştır (sosyolojik neden). Bu teoriye göre ise insanın doğuştan saldırgan olmadığını saldırganlığın toplumsallaşmanın bir sonucu olarak ortaya çıktığını belirtmişlerdir (Bandura ve ark., 1963: 3-11).

Günümüzde seyircilerin takımlarına karşı biraz daha tutumlu, gerçekleri görmeye karşı isteksiz, arkadaşlarına karşı saldırgan, diğere izleyicilere karşı saygısız, hakem ve sporculara karşı saldırgan hale geldikleri kanısı, gerek sporcu, gerek seyirci ve gerekse spor kamuoyu tarafından açıkça gözlenmektedir (Arslan ve Bingölbali, 1997: 3-10). Artık spor karşılaşmalarında saldırı ve şiddet özellikle de duygusal içeriği yüksek olanlarda yaygınlaşmıştır. (Krishnaveni ve Shahin, 2014: 29-32). İyi bir oyun seyirciyi coşturduğu gibi, kötü oyun da seyirciyi tahrik edip olay çıkarabilmektedir. Kendisini seyretmeye gelen taraftarına karşı; futbolcu, antrenör ve yönetici oyun içinde ve dışında davranışlarına dikkat etmeli, hakemlere ve rakip takımın oyuncusuna ve taraftarlarına yaptıkları en küçük olumsuz hareketler, kendi taraftarları tarafından büyütülerek tahrik unsuru olabilmektedir. Bu konuda futbolcular, antrenörler, yöneticiler ve sahadaki görevliler görevlerinin bilincinde olarak, tahrik edici davranışlardan uzak durmaya dikkat etmelidirler (Şahin, 1998: 94). Saldırganlık derecesi ne olursa olsun, psikolojik ve sosyolojik seviyelerde sistematik bir yaklaşım benimsenerek bu durum en aza indirilebilir (Krishnaveni ve Shahin, 2014: 29-32). Meydana gelen bu saldırgan davranışların kontrol edilmesinde öncelikli olarak ilgili tüm tarafların işbirliği yapması gerekmektedir. Saldırgan duygu ve davranışlar doğru öfke yönetimi ve rol model uygulamaları ile minimize edilebilir. Taraftarlar arasında saldırganlık ve şiddet olayları çıkararak kişileri yakından izlenerek suçlular tespit edilebilir. Bu noktada medya ise oyuncular ve seyirciler tarafından çıkarılan saldırganlık olaylarını yayınlamamaya özen göstermelidir.

Yapılan bu araştırmada futbol seyircilerinin saldırganlık davranışları hakkındaki görüşlerini belirlemek, sporda saldırganlık ve Şiddet olaylarının nlenmesine yönelik öneriler getirmek amaçlanmaktadır. Bu doğrultuda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

- Futbol seyircilerinin saldırganlık davranışları ile ilgili görüşleri nasıldır?
- Futbol seyircilerinin saldırganlık davranışlarının sebepleri ve çözümü ile ilgili görüşleri nasıldır?
- Futbol seyircilerinin bazı demografik özelliklerine göre saldırganlık leği maddeleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık var mıdır? ($p < 0.05$)

2. YÖNTEM

Bu bölümde araştırma evren ve rneklemi, veri toplama araçları, verilerin çözümlenmesinde kullanılan istatistiki yöntem ve teknikler hakkında bilgi verilmiştir.

2.1. Araştırma Evreni ve rneklemi

Bu çalışmanın evrenini; 2014-2015 sezonunda Eskişehir il merkezi ve ilçelerinde maçları izlemeye giden futbol seyircileri, rneklemi ise 2014-2015 sezonunda Eskişehir Amatör Futbol Ligi müsabakalarını izlemeye gelen seyirciler arasından kolayda örnekleme tekniği kullanılarak araştırmaya dahil edilen 250 futbol seyircisi oluşturmaktadır.

2.2. Veri Toplama Araçları

Ekonomik oluşu, uygulanabilirliği, dağnık ve büyük kitlelerden kısa zamanda bilgi alma imknı sağlaması nedeniyle araştırmanın yürütülmesinde birincil kaynak araştırmaları arasında yer alan anket veri toplama aracı olarak tercih edilmiştir. Seyircilerin saldırganlık davranışlarına ilişkin görüşlerinin belirlenmesi amacıyla yapılan bu araştırmada 3 bölümden oluşturulan anket formu lme aracı olarak kullanılmıştır. Veri toplama araçlarına ilişkin bilgilere aşağıda yer verilmiştir.

2.2.1. Saldırganlık leği

Araştırmada seyircilerin saldırganlık davranışları hakkındaki görüşlerini belirlemeye yönelik kullanılan lek Var (2008) tarafından geliştirilmiştir. Veri toplama aracının geliştirilmesinden önce konu ile ilgili literatür taraması yapılmış ve benzer anketler incelenmiştir. Elde edilen veri sonuçları doğrultusunda ve kurumsal çerçevede seyircilerin saldırganlık davranışlarının nedenlerini ortaya koyacak Şekilde anket maddeleri oluşturulmuştur. Geliştirilen anket  bölümden oluşmuştur. Birinci bölümde kişisel bulgular ile ilgili maddeler, ikinci bölümde saldırganlık davranışları hakkındaki görüşleri ile ilgili maddeler ve üçüncü bölümde ise saldırganlık davranışlarının sebepleri ve çözüm nerileri ile ilgili l likert halinde hazırlanan maddeler yer almaktadır. Hazırlanan anket formunun kapsam geçerliği için uzman görüşüne başvurularak maddeler üzerinde düzenlemeler yapılmıştır. Anket alışma grubuna uygulanmadan önce örneklemde bulunmayan 120 kişiye pilot çalışması gerçekleştirilmiştir. Pilot çalışmadan elde edilen verilerin iç tutarlılık katsayılarının belirlenmesi Cronbach Alpha güvenirlik analizi ile değerlendirilmiş ve güvenirlik katsayısını düşüren maddeler elenmiştir. Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı 0.76 olarak bulunmuştur. Tekrar uzman görüşü alınan formun uygulamalarda kullanılabilir olduğuna karar verilmiştir. Yapılan bu araştırmada ise ölçeğin Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı 0.74 olarak bulunmuştur. zdamar (1999)'a göre 0.60 ve zeri Cronbach Alpha değer ölçeğin güvenilirliği için yeterlidir. Dolayısıyla bu değer ölçeğin güvenilir olduğunu göstermektedir.

2.3. Verilerin Elde Edilmesi

Hafta sonları oynanan Eskişehir ili Süper ve 1. Amatör futbol ligi karşılaşmalarında maçları takip eden seyirciler içerisinden ankete katılmak isteyen gönüllü kişiler çalışmaya dahil edilmiştir. Ayrıca bu seyircilerin büyük çoğunluğu Eskişehirspor profesyonel futbol takımının maçlarını izlemeye gittiklerini belirtmişlerdir. Seçilen rneklem grubuna uygulama yapılmadan önce araştırmanın amacı detaylı bir biçimde aktarılmıştır. Uygulama sırasında kimlik bilgilerinin sorulmadığı ve içtenlikle anket formlarını doldurmaları söylenmiştir.

2.4. Verilerin Analizi

Araştırmadan elde edilen veriler SPSS programına aktarılmıştır. Öncelikle veri setinin uygunluğunun test edilmesi amacıyla kayıp değerler, uç değerler ve normallik testleri yapılmıştır. Elde edilen verilerin çözümlenmesinde katılımcıların demografik özelliklerini, saldırganlık davranışları ile ilgili görüşlerini, saldırganlık davranışlarının sebepleri ve çözümü ile ilgili görüşlerini betimlemek amacıyla frekans ve yüzde analizlerinden yararlanılmıştır. Ele alınan bazı demografik değerkenlere göre saldırganlık leği maddeleri arasındaki farklılıkları belirlemek amacıyla ise çapraz tablolama ve ki-kare analizi kullanılmıştır. Analizlerde istatistiksel anlamlılık düzeyi 0.05 olarak belirlenmiştir.

2.4.1. Kayıp Değerlerin Belirlenmesi

Veri setindeki kayıp değer oranları maddelere göre belirlenmiştir. Bu doğrultuda kayıp değerler veri setinden ıkarılmayarak seriler ortalaması yoluyla yerine yeni değerler atanmıştır.

2.4.2. Uç Değerlerin Belirlenmesi

Uç değerlerin belirlenmesi amacıyla veri seti için tek değişkenli uç değer sayıları belirlenmiştir. Buna göre veri setinin (n=250) tamamında 39 uç değer tespit edilmiştir. Uç değerlerin fazla olması veri setinin normal dağılımından sapmasına ve yapılacak istatistiksel analizlerin etkilenmesine sebep olabilir. (Ovla ve Daşdelen, 2012: 1-8). Bu doğrultuda uç değerler veri setinden çıkarılmıştır (n=211).

2.4.3. Normal Dağılımın Belirlenmesi

Araştırma grubundan elde edilen verilerin analizine başlamadan önce, verilerin ön hazırlığının yapılmış olması ve analize uygun hale getirilmesi gerekmektedir. Basıklık ve çarpıklık katsayıları bu süreçte önemli olduğundan bu değerlere dikkat edilmelidir. (Şimşek, 2007: 74). Basıklık katsayısı normal dağılımda 0'dır. Negatif çarpıklık katsayısı sağa çarpık dağılıma, pozitif çarpıklık katsayısı sola çarpık dağılıma işaret eder. Basıklık katsayısı da normal dağılımda 0'dır. Pozitif basıklık katsayısı sivri dağılıma, negatif basıklık katsayısı ise basık bir dağılıma işaret eder. Dağılımın normal dağılımdan manidar düzeyde farklılaşmıyor olması için bu değerlerin (-1, +1) aralığında kalması beklenir. (http 1). Literatürde bazı kaynaklar da çarpıklık ve basıklık katsayılarının (+2 ve +7) aralıklarında kalmasının da dağılımın normal dağılımdan manidar düzeyde farklılaşmıyor olmadığını göstergesi olduğunu belirtilmektedir. (West ve ark., 1995; Şencan, 2005: 376, Şimşek, 2007: 74).

Yapılan bu çalışmada ölçeğe ilişkin elde edilen verilerin çarpıklık değerlerinin -.048 / 2.037 arasında, basıklık değerlerinin ise -.031 / 3.659 arasında olduğu tespit edilmiştir. Bu bulgulara göre verilerin normal dağılım sergilediği söylenebilir.

3. BULGULAR

Araştırmaya katılan 211 seyirciye yönelik genel bilgiler Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1: Seyircilerin Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular

		N	%
Cinsiyet	Bayan	67	31.8
	Erkek	144	68.2
Yaş	18-24	83	39.3
	25-31	36	17.1
	32-38	36	17.1
	39-45	23	10.9
	46+	33	15.6
Öğrenim Durumu	İlköğretim	23	10.9
	Lise ve dengi	48	22.7
	Üniversite	128	60.7
	Yüksek lisans	6	2.8
	Doktora	6	2.8
Medeni Durum	Bekar	118	55.9
	Evli	93	44.1
Meslek	Memur	42	19.9
	İşçi	32	15.2
	Serbest meslek	14	6.6
	İşsiz	5	2.4
	Ev hanımı	13	6.2
	Öğrenci	83	39.3
	Diğer	22	10.4
Aylık Gelir	350 TL ve daha az	37	17.5
	351-700 TL	54	25.6
	701-1050 TL	53	25.1
	1051-1400 TL	29	13.7
	1401-1750 TL	20	9.5
	1751 TL ve fazla	18	8.5
Mutlu bir çocukluk dönemi geçirdiğime inanıyorum	Evet	134	63.5
	Kısmen	63	29.9
	Hayır	14	6.6
Aktif bir sporla uğraşıyor musunuz ya da uğraştınız mı?	Evet	120	56.9
	Hayır	91	43.1
Spor medyasını düzenli olarak takip ediyor musunuz?	Evet	139	65.9
	Hayır	72	34.1
Spor müsabakalarına sürekli gidiyor musunuz?	Evet	57	27.0
	Hayır	154	73.0

Araştırmaya katılan seyircilerin % 31.8'ini bayanlar, % 68.2'sini erkekler oluşturmaktadır. Yaş dağılımları incelendiğinde 18-24 yaş aralığında olanlar % 39.3, 25-31 yaş aralığında olanlar % 17.1, 32-38 yaş aralığında olanlar % 17.1, 39-45 yaş aralığında olanlar % 10.9, 46 yaş ve üzerinde olanlar ise çalışmanın % 15.6'sını oluşturmaktadır. Öğrenim durumlarına bakıldığında % 10.9 ilköğretim, % 22.7 lise ve dengi, % 60.7

üniversite, % 2.8 yüksek lisans, % 2.8 doktora mezunu oldukları tespit edilmiştir. Evli olanlar çalışmanın % 44.1'ni, bekar olanlar % 55.9'unu oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan seyircilerin meslek grupları incelendiğinde memur % 19.9, işçi % 15.2, serbest meslek % 6.6, işsiz % 2.4, ev hanımı % 6.2, öğrenci % 39.3 ve diğer mesleklerde çalışanlar % 10.4 olduğu görülmüştür. Aylık gelir dağılımlarında % 17.5, 350 TL ve daha az aylık gelire sahip oldukları, % 25.6, 351-700 TL aralığında aylık gelire, % 25.1 701-1050 TL aralığında aylık gelire, % 13.7, 1051-1400 TL aylık gelire, % 9.5 1401-1750 TL aylık gelire ve % 8.5 oranında ise 1751 TL ve daha fazla aylık gelire sahip oldukları tespit edilmiştir. Seyircilerin büyük çoğunluğu (% 63.5) mutlu bir çocukluk dönemi geçirdiklerini belirtmişlerdir. Aktif bir sporla uğraşiyor musunuz ya da uğraştınız mı sorusuna % 56.9'luk oranla "evet" cevabı verilmiştir. Seyircilerin % 65.9 spor medyasını düzenli olarak takip etmektedir. Spor müsabakalarına sürekli gitme durumlarına bakıldığında ise % 73.0 oranla "hayır" cevabı verilmiştir.

Araştırma grubundaki seyircilerin saldırganlık davranışları ile ilgili elde edilen veriler Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2: Seyircilerin Saldırganlık Davranışları İle İlgili Görüşlerine İlişkin Bulgular

		N	%
Spor müsabakalarına gitme sebebiniz nedir?	Deşarj olma ve rahatlama	30	14.2
	Takımını izleyip destek verme	66	31.3
	İlgimin olması	58	27.5
	Boş zamanlarımı değerlendirme	28	13.3
	Takımda tanıklarımın olması	29	13.7
Spor karşılaşmalarında sizi en çok tahrik eden unsur nedir?	Hakem	46	21.8
	Rakip futbolcular	27	12.8
	Rakip seyirci	49	23.2
	Takımının kötü oyunu	53	25.1
	Kendi oyuncularımın olumsuz hareketleri	27	12.8
	Diğer	9	4.3
Aşağıdakilerden hangi saldırganlık olayına katıldınız?	Küfür ve sözlü saldırı	60	28.4
	Saha içine yabancı madde atma	7	3.3
	Tribüne zarar verme	7	3.3
	Kavga ve fiili saldırı	10	4.7
	Katılmadım	127	60.2
Sizce seyirci saldırganlığı üzerinde en etkili olan nedir?	Medya	26	12.3
	Yönetici	11	5.2
	Rakip seyirci	76	36.0
	Güvenlik güçleri	14	6.6
	Hakem	63	29.9
	Futbolcu	21	10.0
Spor müsabakalarını yalnız mı yoksa grup olarak mı izlemeyi tercih ediyorsunuz?	Yalnız	7	3.3
	Grup olarak	122	57.8
	Fark etmez	82	38.9

Seyircilerin büyük çoğunluğu (% 31.3) takımını izleyip destek vermek amacıyla müsabakalara gittiklerini belirtmiştir. % 27.5'ü ilgimin olması, % 14.2'si deşarj olma ve rahatlama, % 13.7'si takımda tanıklarımın olması, % 13.3'ü boş zamanlarımı değerlendirme amacıyla spor müsabakalarını izlemeye gittiklerini belirtmiştir. Spor karşılaşmalarında sizi en çok tahrik eden unsur sorusuna % 25.1 takımımın kötü oyunu, % 23.2 rakip seyirci, % 21.8 hakem, % 12.8 rakip futbolcular, % 12.8 kendi oyuncularımın olumsuz hareketleri, % 4.3 diğer cevabını vermiştir. Seyircilerin saldırganlık olayına katılıp katılmadıklarına bakıldığında % 60.2 si katılmadım cevabını vermiştir. Saldırganlık olayına katılanların büyük çoğunluğu da (% 28.4) küfür ve sözlü saldırıda bulduklarını belirtmiştir. Araştırmaya katılan kişilerin % 36.0'sı seyirci saldırganlığı üzerinde en etkili olan unsur olarak rakip seyirciyi gösterdikleri, % 5.2 oranında da yönetici cevabını verdikleri tespit edilmiştir. Seyircilerin % 57.8'si grup olarak, % 3.3'ü yalnız olarak müsabakaları izlemeye gittiklerini belirtmiş, % 38.9'luk oranda fark etmez cevabını vermiştir.

Araştırma grubundaki seyircilerin, saldırganlık davranışlarının sebepleri ve çözümü ile ilgili görüşlerinden elde edilen veriler Tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 3: Seyircilerin Saldırıcılık Davranışlarının Sebepleri ve Çözümü İle İlgili Görüşlerine İlişkin Bulgular

		N	%
Ailelerin çocuklara karşı tutumları saldırıcılığı etkiler.	Evet	170	80.6
	Kısmen	35	16.6
	Hayır	6	2.8
Müsabakalarda bayan seyircilerin olması saldırıcılık davranışları azaltır.	Evet	81	38.4
	Kısmen	100	47.4
	Hayır	30	14.2
Medyada spor camiasının (hakem, sporcu, antrenör, vs.) fazla eleştirilmesi saldırıcılık davranışlar gösterilmesini etkiler.	Evet	100	47.4
	Kısmen	90	42.7
	Hayır	21	10.0
Sporda saldırıcılık ve şiddet olaylarını önlemeye yönelik yürürlükte bulunan yasaları bilirim	Evet	21	10.0
	Kısmen	89	42.2
	Hayır	101	47.9
Medya, sporda saldırıcılık ve şiddeti önlemeye yönelik yasa hakkında toplumu yeterince bilgilendiriyor.	Evet	7	3.3
	Kısmen	68	32.2
	Hayır	136	64.5
Spor müsabakalarında saldırıcılık davranışlarını gösteren kişilerin ağır ceza almaları saldırıcılık davranışlarının azalmasını sağlar.	Evet	129	61.1
	Kısmen	63	29.9
	Hayır	19	9.0

Araştırmaya katılan seyircilerin % 80.6'sı ailelerin çocuklara karşı tutumunun saldırıcılık davranışlarını etkilediğini belirtmiştir. Müsabakalarda bayan seyircilerin olması sorusuna % 47.4 oranında "kısmen", % 38.4 "evet", % 14.2 "hayır" cevabı vermiştir. Seyircilerin büyük çoğunluğu (% 47.4) medyada spor camiasının çok fazla eleştirilmesinin saldırıcılık davranışlarını etkileyeceğini düşünmektedir. Araştırmaya katılan seyircilerin % 47.9'u saldırıcılık ve şiddeti önlemeye yönelik olan mevcut yasaları bilmediklerini belirtmiştir. Medyanın sporda saldırıcılık ve şiddetle ilgili yasalar hakkında toplumu yeterince bilgilendirdiği sorusuna % 64.5'lik oranda "hayır" cevabı verilmiştir. Seyircilerin % 61.1'i saldırıcılık davranışında bulunan kişilerin ağır ceza almasının bu davranışları azaltacağı konusunda hemfikir olduklarını belirtmiştir.

Araştırma grubundaki seyircilerin, cinsiyet ve spor müsabakasına gitme sebepleri arasındaki ilişkiyi açıklayan ki-kare testi sonuçları tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4: Cinsiyet ve Müsabakaya Gitme Sebebine İlişkin Ki-Kare Testi Sonuçları

		Cinsiyet		Toplam
		Kadın	Erkek	
Müsabakaya Gitme Amacınız	Deşarj olma ve rahatlama	9	21	30
	Takımını izleyip destek verme	13	53	66
	İlgimin olması	16	42	58
	Boş zamanlarımı değerlendirme	7	21	28
	Takımda tanıdıklarımın olması	22	7	29
Toplam		67	144	211

($\chi^2 = 31.5$; sd= 4; p< .01)

Tablo 4'te görüldüğü üzere erkek seyircilerin büyük çoğunluğunun (n=53) taraftarı olduğu takımını izleyip destek vermek amacıyla, kadın seyircilerin ise (n=22) takım içerisinde tanıdıkları olması sebebiyle müsabakaları izlemeye gittikleri ortaya çıkmıştır.

Araştırma grubundaki seyircilerin cinsiyet ve sporda saldırıcılık olaylarına katılım durumları arasındaki ilişkiyi açıklayan ki-kare testi sonuçları tablo 5'de gösterilmiştir.

Tablo 5: Cinsiyet ve Saldırıcılık Olayına Katılım Durumuna İlişkin Ki-Kare Testi Sonuçları

		Cinsiyet		Toplam
		Kadın	Erkek	
Saldırıcılık Olayı	Küfür ve sözlü saldırı	13	47	60
	Saha içine yabancı madde atma	0	7	7
	Tribüne zarar verme	0	7	7
	Kavga ve fiili saldırı	0	10	10
	Katılmadım	54	73	127
Toplam		67	144	211

($\chi^2 = 20.7$; sd= 5; p<.01)

Tablo 5'te görüldüğü üzere erkek ve kadın seyircilerin büyük çoğunluğunun (n=127) müsabakalarda herhangi bir saldırıcılık olayına katılmadıkları tespit edilmiştir. Müsabakada saldırıcılık olayına katılan kadın seyircilerin (n=13) küfür ve sözlü saldırıda buldukları, bu oranın erkek seyircilerde (n=47) yükseldiği tespit edilmiştir.

Araştırma grubundaki seyircilerin, öğrenim durumları ve sporda saldırganlık ve şiddet olaylarına yönelik yürürlükte bulunan yasaları bilme durumları arasındaki ilişkiyi açıklayan ki-kare testi sonuçları tablo 6’da gösterilmiştir.

Tablo 6: Öğrenim Durumu ve Sporda Şiddet Yasalarını Bilme Durumuna İlişkin Ki-Kare Testi Sonuçları

		Yasaları Bilme			Toplam
		Evet	Kısmen	Hayır	
Öğrenim Durumu	İlköğretim	0	3	20	23
	Lise ve Dengi	6	20	22	48
	Üniversite	9	63	56	128
	Yüksek Lisans	3	1	2	6
	Doktora	3	2	1	6
Toplam		21	89	101	211

($X^2 = 39,5$; $sd = 8$; $p < .01$)

Tablo 6’da görüldüğü üzere çalışmaya katılan seyircilerin toplamda (n=101)’i “hayır”, (n=89)’u “kısmen”, (n=21) “evet” cevabını vermiştir. İlköğretim mezunu olanların hiçbirisi yürürlükteki yasalar hakkında bilgiye sahip değil iken bu oranın üniversite mezunlarında yükseldiği tespit edilmiştir.

Araştırma grubundaki seyircilerin, meslekleri ve sporda saldırganlık olaylarına katılım durumları arasındaki ilişkiyi açıklayan ki-kare testi sonuçları tablo 7’de gösterilmiştir.

Tablo 7: Meslek ve Saldırganlık Olayına Katılım Durumuna İlişkin Ki-Kare Testi Sonuçları

		Salırganlık Olayı					Toplam
		Küfür ve Sözlü Saldırı	Saha İçine Yabancı Madde Atma	Tribüne Zarar Verme	Kavga Ve Fiili Saldırı	Katılmadım	
Meslek	Memur	10	0	0	0	32	42
	İşçi	8	1	2	1	20	32
	Serbest M.	3	0	1	0	10	14
	İşsiz	2	0	0	0	3	5
	Ev Hanım	0	0	0	0	13	13
	Öğrenci	28	6	4	9	36	83
	Diğer	9	0	0	0	13	22
Toplam		60	7	7	10	127	211

($X^2 = 39,0$; $sd = 24$; $p < .05$)

Tablo 7’de görüldüğü üzere çalışmaya katılan seyircilerin toplamda (n=127)’si katılmadım, (n=60)’ı küfür ve sözlü saldırı, (n=10)’u kavga ve fiili saldırı, (n=7)’si saha içine yabancı madde atma, (n=7)’si tribüne zarar verme cevabını vermiştir. Ev hanımlarının hiçbirisi saldırganlık olayında bulunmazken en çok saldırganlık olayına öğrencilerin katıldığı tespit edilmiştir.

Araştırma grubundaki seyircilerin spor medyasını takip etme ve sporda saldırganlık olaylarına katılım durumları arasındaki ilişkiyi açıklayan ki-kare testi sonuçları tablo 8’de gösterilmiştir.

Tablo 8: Spor Medyasını Takip Etme ve Salırganlık Olayına Katılım Durumuna İlişkin Ki-Kare Testi Sonuçları

		Spor Medyasını Takip		Toplam
		Evet	Hayır	
Salırganlık Olayı	Küfür ve Sözlü Saldırı	47	13	60
	Saha İçine Yabancı Madde Atma	6	1	7
	Tribüne Zarar Verme	6	1	7
	Kavga ve Fiili Saldırı	9	1	10
	Katılmadım	71	56	127
Toplam		139	72	211

($X^2 = 14,7$; $sd = 4$; $p < .05$)

Tablo 8’de görüldüğü üzere spor medyasını düzenli olarak takip eden seyircilerin (n=47)’si küfür ve sözlü saldırıda, (n=9)’u kavga ve fiili saldırıda bulunurken, spor medyasını düzenli olarak takip etmeyen seyircilerde küfür ve sözlü saldırıda bulunma oranının (n=13) düştüğü tespit edilmiştir.

Araştırma grubundaki seyircilerin spor medyasını takip etme ve seyirci saldırganlığı nedeni arasındaki ilişkiyi açıklayan ki-kare testi sonuçları tablo 9’da gösterilmiştir.

Tablo 9: Spor Medyasını Takip Etme ve Seyirci Salırganlığı Nedenine İlişkin Ki-Kare Testi Sonuçları

		Spor Medyasını Takip		Toplam
		Evet	Hayır	
Seyirci Tahrik Nedeni	Medya	22	4	26
	Yönetici	8	3	11
	Rakip Seyirci	42	34	76
	Güvenlik Güçleri	11	3	14
	Hakem	39	24	63
Futbolcu	17	4	21	
Toplam		139	72	211

($X^2 = 11,6$; $sd = 5$; $p < .05$)

Tablo 9’da görüldüğü üzere spor medyasını düzenli olarak takip eden ya da etmeyen seyircilerin toplamda (n=76)’sı rakip seyirciyi, (n=63)’ü hakemi saldırganlık üzerindeki en etkin neden olarak görmektedir. Spor medyasını düzenli olarak takip eden seyirciler ayrıca medya ve futbolcularında seyirci saldırganlığında diğer önemli etkenler olduğunu belirtmişlerdir.

Araştırma grubundaki seyircilerin spor müsabakasında saldırganlık olaylarına katılım durumları ve müsabakada sizi tahrik eden durum arasındaki ilişkiyi açıklayan ki-kare testi sonuçları tablo 10’da gösterilmiştir.

Tablo 10: Saldırganlık Olayına Katılım ve Müsabakada Sizi Tahrik Eden Duruma İlişkin Ki-Kare Testi Sonuçları

		Saldırganlık Olayı					Toplam
		Küfür ve sözlü saldırı	Saha içine yabancı madde atma	Tribüne zarar verme	Kavga ve fiili saldırı	Katılmadım	
Seyirci Tahrik Nedeni	Medya	7	2	0	3	14	26
	Yönetici	4	0	0	0	7	11
	Rakip S.	19	3	3	1	50	76
	Güvenlik	4	1	3	2	4	14
	Hakem	19	0	1	3	40	63
	Futbolcu	7	1	0	1	12	21
Toplam		60	7	7	10	127	211

($\chi^2 = 32.7$; $sd = 20$; $p < .05$)

Tablo 10’da görüldüğü üzere rakip seyirciyi seyirci tahrik nedeni olarak görenler herhangi bir saldırganlık olayına katılmayan veya küfür ve sözlü saldırıda bulunan seyircilerin büyük çoğunluğudur. Aynı şekilde ikinci tahrik nedeni olarak ise hakem gösterilmiştir.

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

Araştırma sonucunda örneklem grubunu, cinsiyete göre dağılımları incelendiğinde 144 erkek (% 68,2), 67 bayan (%31,8) toplam 211 futbol seyircisi oluşturmaktadır. Erkeklerin futbol maçlarına daha fazla ilgi gösterdikleri ortaya çıkmıştır. Turgut (2006), Acet (1997), Karagözlü ve Ay (1999) ile Arıkan’ın (2000) futbol seyircileri üzerine yapmış oldukları çalışmalarda da müsabakalarda erkek seyircilerin ağırlıkta olduğu tespit edilmiştir. Yaş gruplarını incelendiğinde seyircilerin büyük çoğunluğunun 18-24 yaş aralığında olduğu görülmüştür. Nüfusun önemli bir kısmının genç olması ve futbola genç kesimin yoğun ilgi göstermesi sonucuna varılabilir. Arslan ve Bingölbali (1997), Doğan ve Morali (1999), Merçil ve Akyol (2004) ve Bozdemir (1998) tarafından yapılan araştırma sonuçlarında 15-30 yaş aralığındaki seyircilerin en yüksek katılıma sahip olduğu belirlenmiştir. Yapılan bu çalışmada da benzer bir sonuç elde edilmiştir. Araştırmaya katılan seyircilerin % 60,7’sinin üniversite mezunu olması Eskişehir’de bulunan futbol seyircilerinin eğitim durumlarının yüksek seviyede olduğunu göstermektedir. Arıkan (2000) ve Taşkın’ın (2000) yapmış oldukları çalışmalarda da seyircilerin büyük çoğunluğunun lise ve üniversite mezunlarından oluştuğu tespit edilmiştir. Meslek dağılımlarına bakıldığında en büyük grubun öğrenci olduğu ortaya çıkmıştır. Bu durum yaş kategorileri göz önüne alındığında oldukça anlamlı görülmektedir. Yaman (1999) ve Taşkın’ın (2000) araştırma sonuçlarında da benzer sonuçlar elde edilmiştir. Aylık gelir dağılımlarında en yüksek oran 351-700 TL aralığındadır. Eskişehir’in bir öğrenci kenti olması ve çalışma grubundaki en büyük grubu öğrencilerin oluşturması aylık gelir dağılımındaki oranın belirlenmesinde önemli bir faktördür diyebiliriz. Acet’in (2001) ve Kılıçgil’in (2003) yapmış oldukları çalışmalarda da seyircilerin gelir düzeylerinin alt gelir seviyesinde bulunması yapılan bu çalışma ile paralellik göstermektedir.

“Mutlu bir çocukluk dönemi geçirdiğime inanıyorum” sorusuna % 63,5 oranında “evet” cevabı verilmiştir. Araştırma bulguları sonucunda herhangi bir saldırganlık olayına katılmayanların oranının yüksek olduğu görülmüştür. Mutlu bir çocukluk dönemi geçirmiş olan bireylerin saldırganlık olaylarına katılmama sonucu ile ilişkili olduğu söylenebilir. Bayram (2011)’in “Futbol Seyircilerinin Taraftarlık ve Şiddet İfadelerine Yaklaşımlarının İncelenmesi”, konulu çalışmasında şiddeti etkileyen en önemli faktörler olarak aile, çevre, eğitim seviyesi ve medya olarak göstermiştir. Bunların hepsinin kişilik gelişiminde, şiddete yönelik tutum ve davranışların ve hayata bakış tarzlarının oluşumunda önemli bir etkiye sahip olduğu belirtmiştir. Çalışma grubundaki seyircilerin büyük bir çoğunluğunun daha önceden spor yaptıkları ya da halen spora devam ettikleri tespit edilmiştir. Bu açıdan seyircilerin yaşam boyu spor ve sağlıklı olma düşüncesi içerisinde spor yapmaya meraklı ve istekli oldukları söylenebilir. Seyircilerin çoğunluğu “spor medyasını düzenli takip ediyor musunuz?” sorusuna “evet” cevabı vermiştir. Bu da seyircilerin yazılı, görsel basın ve internet aracılığıyla ilgi duydukları takımlarını takip ettiklerini göstermektedir. Spor müsabakalarına sürekli gitme durumuna bakıldığında büyük çoğunluk “hayır” cevabı vermiştir. Zaman veya iş yoğunluğu gibi durumların bu noktada önemli olduğu düşünülmektedir.

Ankete katılan seyircilerin büyük kısmının, takımlarına destek vermek amacıyla ve futbola olan ilgilerinden dolayı müsabakaları izlemeye gittikleri ortaya çıkmıştır. Bu durum, çalışan veya okuyan kesimin

hafta sonlarını kiraathane, internet kafe, yurt ya da evde geçirmekense ilgi duydukları spor branşında, taraftarı oldukları takımı destekleyerek geçirmeyi tercih etmeleri ile açıklanabilir. "Spor karşılaşmalarında sizi en çok tahrik eden unsur nedir?" sorusuna öncelikle "takımımın kötü oyunu" ikinci olarak "rakip seyirci" ve üçüncü olarak ta "hakem" cevabı verilmiştir. Seyircilerin, taraftarı oldukları takımının göze hitap eden futbolu oynamaması, rakip seyircilerin sergiledikleri olumsuz hareketler ile küfür olayları ve hakemlerin müsabakada verdikleri yanlış kararlar seyircileri tahrik etmektedir. Karagözoğlu ve Ay (1999) ve Yüksel ve ark. (1998)'in çalışma sonuçları bu durum ile örtüşmektedir. Araştırmada; saldırganlık olaylarına karışan seyircilerin büyük çoğunluğunun küfür ve sözlü saldırı şeklinde saldırganlık davranışında buldukları sonucu ortaya çıkmıştır. Küfür ve sözlü saldırı sadece spor müsabakalarında kendini göstermemekte, günlük yaşam içerisinde de bu tür davranışlar insanlar tarafından sergilenmekte ve normal bir durum gibi karşılanmaktadır. Ancak bu tür davranışların stresten, benlik veya kişilik bozukluklarından kaynaklandığı söylenebilir. Tabrizi (2000) çalışmasının verileri de izleyicilerin çoğunun sözlü saldırganlıkla uğraştığını ve bazılarının şiddet uyguladığını göstermektedir. Seyirci saldırganlığı üzerinde en etkin rol oynayan unsura bakıldığında ilk sırada "rakip seyirci", ikinci olarak "hakem", üçüncü olarak ise "spor medyası" gösterilmiştir. Yerel ya da ulusal basında çıkan haberlerin veya televizyon kanallarında gösterilen spor tartışma programlarının seyircileri psikolojik olarak etkilediği ve seyircilerin saldırganlık davranışları göstermesinde önemli rol oynadığı söylenebilir. Özmeden ve Yıldırım (2003) "Futbola İlişkin Dışsal Etkenlerin Seyirci Saldırganlığı Üzerindeki Etki Düzeylerinin Araştırılması" konulu araştırmasında da kitle iletişim araçlarının yöneticiler tarafından kullanılarak kışkırtıcı beyanlarda bulunmalarının rakip seyirciyi saldırganlığa yönlendirmede etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Örneklem grubundaki seyircilerin % 57,8'si grup olarak müsabakaları izlemeyi tercih etmektedir. Spor müsabakalarında taşkınlık olaylarının çoğu grup psikolojisi ile hareket edildiğinde meydana gelmektedir. Grup içerisinde birey kendini daha güvende hissetmekte ve sergilediği hareketlerin doğru veya yanlış olduğunu sorgulamaksızın özgürce davranabilmektedir. Ancak çalışmaya katılan seyircilerin büyük çoğunluğunun eğitim düzeyinin yüksek olması, bireysel ya da grup olarak müsabakaları izlemede saldırganlığa katılımı düşürmektedir. Edmonson ve Bullock (1998), Stan ve Tudorica (2015) ve Ersoy'un (2001) yapmış oldukları araştırma sonuçları ile bu durum örtüşmektedir.

Ailelerin çocuklara karşı tutumlarının saldırganlığı etkilemesi konusunda seyirciler büyük oranda "evet" cevabı vermiştir. Aile ortamında şiddet, fiili saldırı vb. durumlara maruz kalan çocukların ileriki dönemlerde ortam gözetmeksizin daha agresif ve saldırgan tutum sergiledikleri söylenebilir. Safabaksh (2002)'nin yapmış olduğu araştırmada da aile ortamında yaşanan stres ve ebeveylelerin uygun olmayan davranışlar sergilemelerinin şiddet ve saldırganlık üzerinde etkili olduğu sonucu bulunmuştur. Araştırmada bayan seyircilerin müsabakalarda olmasının kısmen de olsa saldırgan davranışları azaltacağı sonucu ortaya çıkmıştır. Daha çok sayıda bayanın olduğu bir müsabakada erkek seyircilerin olaylara daha ılımlı, hakemden kaynaklanan hatalara daha sakin yaklaşacakları söylenebilir. Seyircilerin büyük çoğunluğu (%47,4) medyanın; hakem, antrenör veya futbolcuları çok fazla eleştirmesi durumunda saldırgan davranışların artacağını düşünmektedir. Araştırmada % 47,9 oranında seyircilerin, saldırganlık ve şiddetle ilgili yasalar hakkında bilgi sahibi olmadığı, % 64,5 oranında medyanın sporda saldırganlık ve şiddet yasalarına yönelik bilgi vermediği sonucu ortaya çıkmıştır. Spor programlarında genellikle müsabakalardaki olayların magazinsel boyutuyla ilgili haberler yapılması ve reyting kaybetme kaygısıyla yasalar hakkında bilgilere ağırlık verilmemesi bu sonucu doğurmuştur diyebiliriz. "Spor müsabakalarında saldırganlık davranışlarını gösteren kişilerin ağır ceza almaları saldırganlık davranışlarının azalmasını sağlar" sorusuna seyirciler büyük oranda "evet" cevabı vermiştir. Mevcut yasaların yetersiz olması, caydırıcılığının bulunmaması halen müsabakalarda saldırganlık ve şiddet olaylarının devam etmesine sebep olmaktadır. Mil ve Şanlı'nın (2015) sporda şiddet ve medyanın etkisine yönelik olarak yapmış olduğu araştırmada benzer düşünceler aktarılmış ve bu yönden sonuçlar birbiri ile paralellik göstermektedir.

Araştırma grubundaki seyircilerin cinsiyet durumları ve spor müsabakalarına gitme sebepleri arasında ilişkiye bakıldığında; erkeklerin taraftarı olduğu takımı izleyip destek vermek amacıyla, bayanların takım içerisinde tanıdıkları olması sebebiyle müsabakaları izlemeye gittikleri ortaya çıkmıştır. Futbolun spor branşları arasında popülaritesinin yüksek olması, en çok ilgi çeken takım sporları arasında yer alması ve bir erkek sporu bakış açısıyla değerlendirilmesi nedeniyle, erkek seyircilerin takımlarına destek vermek amacıyla tribünlerde yerini aldığı sonucuna varılabilir. Bayan seyircilerin ise taraftarı olduğu takıma destek vermek amacının yanı sıra takım içerisinde eşleri, çocukları veya arkadaşları olmasından dolayı müsabakalara gittikleri söylenebilir. Araştırma grubundaki seyircilerin cinsiyet durumları ve sporda saldırganlık olaylarına katılım durumları arasındaki ilişkiye bakıldığında; bayan seyircilerin büyük çoğunluğunun (n=54), erkek seyircilerin de yine büyük çoğunluğunun (n=73) herhangi bir saldırganlık olayına katılmadıkları tespit edilmiştir. Bayanların erkeklere göre saldırganlık olaylarına katılım seviyesi daha düşüktür. Müsabakada saldırganlık olayına katılan bayan seyircilerin (n=13) küfür ve sözlü saldırıda

buldukları, bu oranın erkek seyircilerde yükseldiği tespit edilmiştir. Bayanların genellikle müsabakalarda sakin ve ılımlı bir tavır sergiledikleri, erkek seyircilerin ise müsabakalarda yaşanan olaylar karşısında daha agresif ve sabırsız bir yapıya büründükleri sonucuna varılabilir. Sosyal öğrenim teorisine göre bireysel saldırganlıklar şiddeti doğurmaktadır. Çünkü saldırganlık durumunda kişiler sosyal değer, ödül ve sembolik ödüller kazandıklarını düşünmektedirler (Bandura, 1973). Aynı zamanda bu teoriye göre erkek çocukları kız çocuklarına göre daha saldırganıdır (Parke ve Slaby, 1983). Erkek çocukları kızlara göre saldırganlık durumlarında olumlu düşünmemekte ve olumsuz davranışlar göstermektedir (Mischel, 1970). Gümüş (2000) ve Tuzgöl (2000)'ün lise öğrencileri üzerinde yapmış oldukları araştırma sonuçları ve bu araştırmadan elde edilen sonuçlar bu durumla örtüşmektedir. Karriker-Jaffe ve ark. (2008), Bettencourt ve Miller (1996) ile Bjorkqvist (1994) tarafından yapılan araştırmalarda erkeklerin sözel saldırganlığının bayanlara oranla daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur.

Araştırma grubundaki seyircilerin, öğrenim durumları ve sporda saldırganlık ve şiddet olaylarına yönelik yürürlükte bulunan yasaları bilme durumları arasındaki ilişkiye bakıldığında; ilköğretim mezunu olan seyircilerin hiçbirisinin yürürlükteki yasaları bilmediği bu oranın öğrenim seviyesi arttıkça değiştiği, üniversite, yüksek lisans ve doktora mezunlarının yasalar hakkında daha fazla bilgiye sahip olduğu görülmüştür. Eğitim seviyesinin arttıkça bilginin kaynağına ulaşma ve bilgiye sahip olma arzusunun daha fazla merak uyandırdığı ve saldırganlık olaylarının azalabileceği sonucuna varılabilir. Edmonson ve Bullock (1998), Stan ve Tudorica (2015) ve Ersoy'un (2001) yapmış oldukları araştırmalarda da benzer düşüncelerin savunulduğu tespit edilmiştir.

Araştırma grubundaki seyircilerin, meslekleri ve sporda saldırganlık olaylarına katılım durumları arasındaki ilişkiye bakıldığında; ev hanımlarının müsabakalarda hiçbir saldırganlık olayına katılmadıkları, öğrencilerin ve diğer meslek gurubunda yer alanların ise küfür ve sözlü saldırı davranışında buldukları tespit edilmiştir. Bayanların genellikle büyük çoğunluğunun saldırganlık davranışlarında bulunmamasının, genç jenerasyonun ise müsabakalarda ortamın atmosferinden çabuk etkilenerek saldırganlık davranışlarına daha eğilimli olmalarının bu sonucu ortaya çıkardığı söylenebilir. Arıkan (2000) ve Acet (1997) tarafından yapılan araştırmalarda bu sonuçları destekler niteliktedir.

Araştırma grubundaki seyircilerin spor medyasını takip etme ve sporda saldırganlık olaylarına katılım durumları arasındaki ilişkiye bakıldığında; medyayı düzenli olarak takip eden seyircilerin küfür ve sözlü saldırı şeklinde kendini gösteren saldırganlık olayına daha büyük oranda katıldığı görülmüştür. Yerel-ulusal basının ve televizyon kanallarındaki spor programlarının yayın içeriği olarak seyircileri şiddete yönlendirdiği sonucuna varılabilir. Araştırma grubundaki seyircilerin spor medyasını takip etme ve seyirci saldırganlığı nedeni arasındaki ilişkiye bakıldığında; spor medyasını düzenli olarak takip eden ya da etmeyen seyircilerin büyük çoğunluğu rakip seyirci ve hakemi saldırganlık nedeni olarak göstermiştir. Spor medyasını düzenli olarak takip eden seyirciler, yine büyük oranda medyayı saldırganlık davranışlarına sebep olan diğer bir önemli etmen olarak görmektedir. Bu açıdan elde edilen sonuç, medya ve sporda saldırganlık davranışlarına katılımda medyanın rolü ile paralellik göstermektedir. Medyanın kitleler üzerinde oldukça etkili bir gücü vardır. Özellikle reyting uğruna taraftarları şiddet ve saldırganlığa yönlendirebilmektedir. Sporda şiddet ve saldırganlığın ülkemiz ve dünyada artış göstermesi ve bir toplumsal sorun haline dönüşmesi ile kitle iletişim araçlarının (televizyon, internet, sosyal medya) ilişkisinin olduğu düşünülmektedir. Razavi ve ark. (2014), Arıkan ve Çelik (2007: 121), Bayram (2011), Özmaden ve Yıldırım (2003) ve Karagözoğlu ve Ay'ın (1999) yapmış oldukları araştırma sonuçlarında da benzer sonuçlar elde edildiği tespit edilmiştir.

Araştırma grubundaki seyircilerin spor müsabakalarında saldırganlık olaylarına katılım durumları ve müsabakada sizi tahrik eden durum arasındaki ilişkiye bakıldığında; çalışmada en fazla saldırganlık davranışı olarak sergilenen küfür ve sözlü saldırı ve bu grupta yer alan seyircilerin en çok etkilendikleri, kendi takımlarının kötü oyunudur. Seyirci kitlesi taraftarı olduğu takımının her maçta, aynı istikrarda, iyi oyun oynamalarını beklemektedir. Sporcuların rakip takıma karşı sahada da üstün performans gösterememeleri seyircileri saldırganlık olaylarına itmektir.

Saldırganlık olaylarının gerçekleşmesiyle ilgili bulgular göstermektedir ki bu davranışların çoğunun gerçekleşmesinde sosyal, kültürel, ekonomik, sosyal sınıf gibi etmenler etkilidir. Sözel şiddetin yaygın bir şekilde görüldüğü, fiziksel şiddetin ise nadiren de olsa gerçekleştiği belirlenmiştir. Rakip seyircilerin ve hakem kararlarının seyircilerin saldırganlık davranışlarını tetiklediği görülmüştür. Ayrıca ekonomik açıdan gelir düzeyi düştükçe de saldırganlık davranışlarının yükseldiği düşünülmektedir.

Yapılan bu araştırmadan elde edilen sonuçlar doğrultusunda aşağıdaki önerilere yer verilmiştir.

- Spor müsabakalarında yaşanan saldırganlık ve şiddet olaylarının sosyolojik ve psikolojik analizleri iyi yapılmalı, sosyal güvenlik önlemleri ve toplum merkezleri hizmetleri gibi çalışmalara hız verilmeli ve geliştirilmelidir.

- Sporda saldırganlık ve şiddeti önlemeye yönelik olarak ilkökul döneminden başlayarak beden eğitimi ve spor derslerinde bu konulara, hedef ve kazanımlara yer verilmeli ve çocuklara erken yaşlardan itibaren spor bilinci ve kültürü aşılanmalıdır.
- Aileler çocuk eğitimi konusunda bilgilendirilerek çocukların gelişim sürecinde ortaya çıkabilecek ve çocuğun mutsuzluğuna etki edecek faktörler ortadan kaldırılabılır.
- Bir insan her zaman başarılı olmak ister. Ancak başarı kadar başarısızlık da sporun içerisinde vardır. Kulüp yöneticileri, sporcular ve diğer yetkililer bu düşünceden hareketle açıklamalarında özenli olmaya dikkat etmeli, seyircilerini saldırganlık ve şiddet boyutunda provoke edici açıklamalardan uzak durmalıdır.
- Spor medyasındaki programlarının asıl amacı para kazanmak ve önemli bir izlenme oranı yakalamaktır. Ancak program içeriklerini reyting kaygısı taşımadan seyirciyi aydınlatmaya yönelik olarak doğru, nesnel ve kışkırtıcılıktan uzak bir şekilde yansıtılmalıdır. Spor eğitimi programlarına yer vermelidir. Böylelikle sporun birleştirici ve kaynaştırıcı boyutu ön plana çıkarılarak ve modern bir biçimlendirmeye spor kültürünün izleyiciler açısından gelişimine katkı sağlanacaktır.
- Özellikle mücadele seviyesi yüksek olan karşılaşmalarda seyircilerin tribündeki oturma düzenine dikkat edilmeli, müsabaka öncesinde, müsabaka esnasında ve müsabaka sonrasında rakip takım seyircilerini birbirleri ile karşılaştırmamak için gerekli tüm güvenlik önlemlerinin koordineli bir şekilde zamanında yapılması gerekmektedir.
- Hakemler kişisel tutumları ve vermiş oldukları kararlar nedeniyle seyirci saldırganlığının bir nedeni olarak gösterilmiştir. Sporun içerisinde gelmiş, sporcu psikolojisi konusunda eğitim almış ve geçmişte o branşla uğraşmış olan hakemlerin yetiştirilmesine yönelik programlar oluşturulmalıdır. Böylelikle hakemlerden kaynaklanan saldırganlık ve şiddet olaylarında azalma sağlanabilir.
- Günümüzde yaşanan teknolojik gelişmelere paralel olarak spor karşılaşmaları içerisinde bu teknolojiden (şahin göz uygulaması gibi) yararlanılması hakemler tarafından verilmiş olan yanlış kararların düzeltilmesinde yararlı olabilir.
- Tribünlerde saldırganlık ve şiddet olaylarına sebep olan ve diğer kitleleri provoke eden kişilerin tespit edilmesi, gerekli yasal cezaların en ağır şekilde uygulanması ve bu tür kişilerin tribünlerden uzaklaştırılması sağlanmalıdır. Bu tespit için kamera sistemlerinin yardımcı olacağı düşünülmektedir.
- Seyirciler arasındaki sözel ve fiziksel saldırganlık eğilimini azaltmak için kadın ve çocuk seyircilerin sayısını arttırmalı, özellikle çocuk tribünlerinin oluşturulması çalışmaları odaklanılmalıdır.

KAYNAKÇA

- ACET, M., (1997). *Futbol Seyircisinin Sosyokültürel Yapısının Şiddet Eylemine Etkisi, Voleybol ve Basketbol Seyircileri İle Karşılaştırılması*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: MÜ Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı.
- ACET, M., (2001). *Futbol Seyircisini Fanatik ve Saldırgan Olmaya Yönelten Sosyal Faktörler*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı.
- ACET, M., (2005). *Sporda Saldırganlık ve Şiddet*, İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- ARIKAN, A. N., (2000). *Farklı Branşlardaki Spor Seyircilerinin Sosyo-Kültürel Profili ve İzleyicilik Durumları Üzerine Bir Araştırma*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı.
- ARSLAN, C., BİNGÖLBALLI, A., (1997). "Futbol Seyircisini Fanatik Olmaya Yönelten Motivasyonel ve Psikolojik Etkenler", *Futbol Bilim ve Teknoloji Dergisi*, Hacettepe Üniversitesi, Yıl, 6, s. 3-10, Ankara.
- BANDURA, A., ROSS, D., ROSS, S. A., (1963). "Imitation of film-mediated aggressive models", *Journal of Abnormal and Social Psychology*, 66(1), p. 3-11.
- BANDURA, A., (1973). *Agression: A Social Learning Analysis*, Engle Wood Cliffs, Nj: Prentice-Hall.
- BAYRAM, A., (2011). *Futbol Seyircilerinin Taraftarlık ve Şiddet İfadelerine Yaklaşımlarının İncelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Ana Bilim Dalı.
- BETTENCOURT, B. A., MİLLER, N., (1996). "Gender differences in aggression as a function of provocation, A meta-analysis", *Psychological Bulletin*, 119, (3), p. 422-447.
- BJORKQVİST, K., (1994). "Sex differences in physical, verbal and indirect aggression, A review of recent research", *Sex Roles*, 30, 3/4, p. 177-188.
- BOZDEMİR M., (1998). *Futbol Fanatizminin Sosyolojik Açından Tahlili*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı.
- BRYANT, J. E., MCELROY, M., (1997). *Sociological Dynamics of Sport and Exercise*, Colorado: Morton Publishing Company.
- COAKLEY, J. J., (1986). *Sport in Society, Issues and Controversies*, Santa Clara: College Publishing.
- CLİFORD, T. M., (1986). *Psikolojiye Giriş Ders Kitabı*, Çev: H. Arıcı, G. Acar, G. Urar), Ankara.
- DERVENT, F., (2007). *Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeyleri ve Sportif Aktivitelere Katılımla İlişkisi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Anabilim Dalı.
- DOĞAN, B., MORALI, S., (1999). "Futbol'da Seyirci Taşkınlıkları ve Bunun Altında Yatan Psiko-sosyal Nedenler" *Futbol Bilim Dergisi*, Hacettepe Üniversitesi, Yıl, 6, S. 2, s. 16-20.
- EDMONDSON, H., BULLOCK, L., (1998). "Youth with aggressive and violent behaviors: pieces of a puzzle", *Preventing School Failure*, 42(3), p. 135-141.
- ERSOY, Ş., (2001). *Çocuk Yuvasında Kalanlarla Ailesiyle Yaşayan Dokuz-Onbir Yaş Grubundaki Çocukların Saldırganlık Eğilimlerinin İncelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

- GÜMÜŞ, T., (2000). *Kendini Kabul Düzeyleri Farklı Genel Lise Öğrencilerinin Bazı Değişkenlere Göre Saldırganlık Düzeyleri*, Hacettepe Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- KARAGÖZOĞLU, C., AY, S. M., (1999). "Futbol Seyircisinde Saldırganlık Eğilimleri (İstanbul Örneği)", *Futbol Bilim ve Teknoloji Dergisi*, Hacettepe Üniversitesi, Yıl: 6, 3, s. 27-31.
- KARRİKER-JAFFE, K. J., FOSHEE, V. A., ENNETT, S. T., SUCHİNDRAN, C., (2008). "The Development of Aggression During Adolescence: Sex Differences in Trajectories of Physical and Social Aggression Among Youth in Rural Areas", *Journal of Abnormal Child Psychology*, Vol. 36, Iss. 8; p. 1227, 10.
- KILCIGİL, E., (2003). "Süper Ligde Oynayan Bir Futbol Takımı Taraftarlarının Futbol Maçlarını Televizyondan İzleme Yerine Bizzat Stadyumdan Canlı İzleme Tercihleri Üzerine Bir Araştırma", *Beden Eğitimi ve Sporda Sosyal Alanlar Kongresi, Kongre Kitabı*, s. 471.
- KURU, E., (2000). *Sporda Psikoloji*, Ankara: Gazi Üniversitesi İletişim Basımevi.
- KRİSHNAVENİ, K., SHAHİN, A., (2014). "Aggression and its Influence on Sports Performance", *International Journal of Physical Education, Sports and Health*, 1(2), p. 29-32.
- MERÇİL, İ., AKYOL, F., (2004). "Türk futbol taraftarlarının kulüpleriyle ahlaki ve duygusal özdeşleşmeleri", *Galatasaray Üniversitesi, Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi ve Centre International d'Etudes du Sport, Adalet, Etik ve Spor Semineri*, İstanbul.
- MİL, İ. H., ŞANLI, S., (2015). "Sporda şiddet ve medya etkisi: bir maçın analizi", *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:14 Sayı:55, s. 231-247.
- MİSCHEL, W., (1970). Sex-Typing and Socialization, In P.H. Mussen (Ed.), *Cormikhaels Manual of Child Psychology*, 4, 72.
- OVLA, D. H., TAŞDELEN, B., (2012). "Aykırı Değer Yönetimi", *Mersin Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 5(3), s. 1-8.
- ÖZDAMAR, K., (1999). *Paket programlar ile istatistiksel veri analizi I. 2. Baskı*, Eskişehir: Kaan Kitabevi.
- ÖZMADEN, M., YILDIRAN, İ., (2003). "Futbola İlişkin Dışsal Etkenlerin Seyirci Saldırganlığı Üzerindeki Etki Düzeylerinin Araştırılması", *Beden Eğitimi ve Sporda Sosyal Alanlar Kongresi Bildiriler Kitabı*, Ankara, s. 188-198.
- PARKE, R. D., SLABY, R. G. (1983). "The development of aggression", *Handbook of child psychology*, 4, p. 547-641.
- PETER, G., BEYER, E., (1999). *Saldırganlık*, Çev: Zeynep Kılıç, *Spor Etkin Dergisi*, Sayı:2.
- RAZAVİ, S. M. H., ALAVİ, H. S., ZABİHİ, E., (2014). "The study of spectator's violence and aggression in stadiums", *Journal of Novel Applied Sciences*, 3 (9), p. 971-974.
- SAFABAKHSH, M., (2002). The survey of fans of both populisms such as other social behaviors of Tehran city in football professional league, *Institute of social researches and studies*.
- STAN, E., TUDORİCA, B., (2015). "Education and Aggression", *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 203, p. 374 - 379.
- ŞAHİN, M., (1998). *Spor Ahlakı ve Sorunları*, İstanbul: Evrensel Basım Yayın.
- ŞENCAN, H., (2005). *Sosyal ve Davranışsal Ölçümlerde Güvenilirlik ve Geçerlik*, Ankara: Seçkin Yayınları.
- ŞİMŞEK, O. F., (2007). *Yapısal Eşitlik Modellemesine Giriş, Temel İlkeler ve Lisrel Uygulamaları*, Ankara: Ekinoks Yayınları.
- TABRİZİ, M. A., (2000). Experimental and theoretical basics of vandalism. Review of finding a research. Thesis of social sciences. Faculty of social sciences. University of Tehran.
- TAŞGIN, Ö., (2000). *Fenerbahçe Futbol Seyircisinin Sosyo-Ekonomik Profili*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı.
- TİRYAKİ, Ş., (2000). *Spor Psikolojisi, Kavramlar, Kuramlar ve Uygulama*, Mersin: Eylül Kitap ve Yayınevi.
- TURGUT, M., (2006). *Fenerbahçe Spor kulübü Örgütlü Taraftarlarının Taraftarlık Anlayışları Üzerine Bir Araştırma*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı.
- TUZGÖL, M., (2000). "Ana-Baba Tutumları Farklı Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından Karşılaştırılması." *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2 (14), s. 39-48.
- VAR, L., (2008). *Futbol Seyircilerinin Spor Alanlarındaki Saldırganlık Davranışları Hakkında Betimsel Bir Çalışma (Kırşehir İli Örneği)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- VOİGT, D., (1998). *Spor Sosyolojisi*, Çeviren: Atalay, A., İstanbul: Alkım Yayınları.
- YAMAN, E., (1999). *Sporda Taraftarlığın Farklı Toplumsal Gruplara Göre Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı.
- YÜKSEL, H., DOĞAN, B., MORALI, S., ACAR, M. F., (1998). "Futbolda Şiddetin Toplum Bilimsel Boyutları", *Hacettepe Üniversitesi Futbol Bilim ve Teknolojisi Dergisi*, Yıl:5, Sayı:1, s. 22-26.
- WEST, S. G., FİNCH, J. F., CURRAN, P. J., (1995). *Structural Equation Models With Nonnormal Variables and Remedies*. Aktaran Hoyle, R.H. (Ed.). *Structural Equation Modeling: Concepts, Issues and Applications*, Sage: London.
- HTTP 1:
http://acikders.ankara.edu.tr/pluginfile.php/1382/mod_resource/content/2/B9_Normal%20Da%C4%9F%C4%B1%C4%B1m.pdf
Erişim Tarihi: 25.04.2017